

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Диана Петрова Иванова

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“
на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 2. **Хуманитарни науки**; професионално направление:

2.1. **Филология**; специалност: Български език (Съвременен български език).

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 17.11.2023 г. и в интернет-страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) за нуждите на катедрата по Български език към Филологическия факултет на ПУ като единствен кандидат участва доц. д.ф.н. Константин Иванов Куцаров от същата катедра.

1. **Общо представяне на процедурата и кандидата**

Представените от кандидата комплект с материали на хартиен и електронен носител включва следните документи: 1. по процедурата за присъждане на акад. длъжност ‘професор’ и 2. за научноизследователска работа.

Със заповед № РД-21-384 от 16.02.2024 год. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на НЖ във връзка с процедурата за акад. длъжност „професор“ от доц. д. ф. н. Константин Иванов Куцаров. Документите и материалите, представени от кандидата, отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“. По обем и проблематика публикациите съответстват на профила на конкурса и на изискванията за академичната длъжност „професор“. Участникът в конкурса е депозирал достатъчен брой научни трудове, публикувани след придобиване на научната степен ‘доктор на филологическите науки’.

2. **Обща характеристика на дейността на кандидата**

К. Куцаров завършва спец. Българска филология в ПУ през 1993 г. и непосредствено след това работи като хоноруван преподавател по български език на чуждестранни студенти в Аграрния университет в Пловдив (1993 – 1995). От 1995 г. до 1998 г. е докторант в Катедрата по български език към ПУ и защитава докторска дисертация през 2000 г. Последователно е преминал през длъжностите филолог специалист (1999–2001), асистент (2001 – 2003), ст. асистент (2003–2005) и гл. асистент (2005 – 2010). От 2010 г. заема академичната длъжност „доцент“ в Катедрата по Български език, от 2015 – 2019 г. е зам.-декан по учебната дейност на Филологическия факултет на ПУ, през 2019 г. придобива научната степен д. ф. н. и е избран за декан на Филологическия факултет

(2019 – 2023). В края на 2023 г. е преизбран за втори мандат. В същата година поема ръководството на Катедрата по български език. С придобитите управленски умения той се утвърждава като авторитетен ръководител: организира кандидатстудентските кампании, държавните изпити, член е в комисии по държавните изпити и мн. др. Успоредно с това показва активна научноизследователска дейност и редовно участва в национални и международни научни форуми. Съчетавайки теорията с практиката, К. Куцаров прилага научните си постижения и иновативни подходи в преподаването по съвременен български език (морфология).

3.Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Представените материали по процедурата са три монографии и три статии, публикувани след придобитата научна степен на дисертационния труд д. ф. н. Материалите отговарят на минималните национални изисквания за придобиване на акад. длъжност „професор“. В списъка на публикациите са посочени допълнително една монография, 42 статии, от които 35 са публикувани в България и 7 в чужбина (Русия Унгария, Полша, Турция), 13 научно-приложни издания (в колектив), два автореферата. Представените трудове разкриват научните интереси на автора в областта на съвременния български език (морфология) и се отнасят към проблематика, която влиза в компетенциите на кандидата.

Основен труд в приложените публикации е монографията „Теоретични аспекти на звателната форма в българския език. Морфологична категория „апелативност“, 2024 (135 с.). Тя се състои от увод, 4 глави, заключение, библиография, списък на ексцерпирани източници. Темата е сполучливо избрана, свързана е с интереса на кандидата към проблеми с иновативен характер, в случая с граматичното устройство на съвременния български език (СБЕ), чието разработване идва да отговори на въпроси, които дори във времето на модерната лингвистична наука остават не докрай осветлени, а именно същността на звателната форма и нейното място в граматичната структура на българския език.. В изследването авторът насочва вниманието си към звателната форма, която има трайно присъствие в граматичния строеж на българския език през вековете, като основната му задача е да потвърди с допълнителни научни аргументи тезата, че вокативът е ненадежна грамема (за първи път, както отбелязва авторът, тази теза е изказана от К. Попов, 1953 г.) и да докаже, че неговото място в граматичния строеж на СБЕ би следвало да се обособи в отделна, самостоятелна морфологична категория.

Последователно и с достатъчно ясни аргументи той доказва тази своя теза в 4-те глави на изследването си, като разглежда звателните форми и еволюцията им през различните периоди на езиковия развой – старобългарски, среднобългарски; възрожденски и съвременен (от X в. до нашето съвремие). След обстоен преглед на 15 възрожденски

граматики и на възгледите на техните автори по въпроса за категорията падеж, от една страна, и определяне на мястото на звателната форма в граматичната система, от друга, във втора глава той подчертава обективното описание на същността, функциите и показателите на вокатива, а в отделни случаи и спецификата им, но никой от авторите не отрича падежния им статус и го включват в падежната система. Това е естествено, като се има предвид силното влияние на граматичната традиция по онова време и слабата филологическа подготовка на самите автори на граматиките. В трета глава К. Куцаров прави задълбочен анализ, в който отбелязва напредъка в теоретичното осмисляне на редица въпроси, свързани с категорията падеж, склоненията и дефинициите за тях в появилите се в следосвобожденския период български граматиките, в които проличава вече научният подход на авторите им. Съответно посочва техните постижения с оглед на вокативните употреби по отношение на именното склонение (П. Калканджиев, Ст. Младенов и Ст. Попвасилев, Н. Костов, А. Т. Балан, Д. Попов), но от друга страна констатира, че в падежната система на техните граматиките продължава да се вмести и звателният падеж. Изтъква значението на „Основна българска граматика“ на Л. Андрейчин (1944), както и ползата от възникналите полемики в сп. „Български език“, които дават перспектива за по-нататъшното развитие на въпроса за категоризацията на вокатива. Частично решение К. Куцаров открива в новоизлязлата колективна граматика (Л. Андрейчин, К. Попов, М. Иванов, 1953) и подчертава заслугата на К. Попов, който нарушава дотогавашния стереотип, изказвайки тезата за **непадежната същност** на вокативната грамема. Извън полезрението на изследователите обаче, както отбелязва кандидатът, въпросът за статуса и категоризирането на звателните форми остава все още открит и той поема предизвикателството да продължи и да осветли докрай създадената във времето значима за лингвистиката проблематика, но не докрай изяснена. Въпросът е разискван в четвърта глава на монографията и всъщност това е най-важната част от неговото изследване, в което с научни аргументи доказва, че звателната форма влиза в двуполусна опозиция с немаркирана основна форма на съществителните имена, т.е. оформя се опозицията *звателност – незвателност*, което дава основание, според автора, за формирането на морфологичната категория *апелативност*. Отчасти това засяга и прилагателните имена в м.р. при съгласуване. Съответно отбелязва и флексите при звателните морфемите (-е, -о), по-рядко -у в м.р., -о и -е в ж.р., а при прилагателните флексията е -и само в м.р. (напр. *любими, скъпи*).

4. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разглежданата проблематика не е съвсем нова, частично тя е привличала вниманието на учените, но за първи път въпросът за статуса и категоризирането на звателните форми се поставя в настоящия труд в такъв цялостен аналитичен и обобщаващ вид в

диахронен и в синхронен план. Актуалността на темата и на тезите в съдържателната част на монографията са под знака на новия авторски прочит на разглежданата проблематика, в новосъздадената концептуалност, различна от традиционните и стереотипни рамки, и на иновативния подход при изследването. Поставените цели и задачи са изцяло изпълнени.

5. Научни приноси на изследването

Представеният труд има теоретичен характер и е първото пълно научно изследване в българското езикознание, отнасящо се за непадежната същност на вокатива и за мястото му в граматичния строеж като нова морфологична категория – *апелативност* (в рамките на съществителните от ж. р. и м.р. и при прилагателните само в м.р.).

Направен е обширен обзор с критически анализ на развоя на звателните форми и еволюцията им през различните периоди на езиковия развой от X в. до нашето съвремие. Налице е задълбочен анализ на възгледите на възрожденските и следосвободенските автори на граматика по разглежданата проблематика, като е изтъкната стереотипността при първите и приносните моменти в изследователските търсения при вторите.

С иновативен характер са и двете представени от кандидата монографии: „Следходността в българския език“ (2010), в която авторът разглежда средствата за изразяването ѝ в СБЕ на основата на теорията на функционално-семантичната граматика, като централно място в изследването е отделено на грамемата *бъдеще време*. Следващият научен труд „Българските лексемни класове и учението за частите на речта“ (2022) представлява цялостно изследване, отнасящо се към теорията за частите на речта и класификацията на лексемите от българския речников състав. Представена е авторската концепция за иновативна класификация на частите на речта (класове от думи) и тяхната подялба на основата на иновативен таксономичен модел от дванадесет класове лексеми в българския език.

6. Критични забележки и препоръки

Нямам такива.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените за оценка трудове съдържат резултати с определен принос в областта на българското езикознание и отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Въз основа на анализа на изследването „Теоретични аспекти на звателната форма в българския език. Морфологична категория апелативност“, 2024, както и останалата научна продукция съдържат *научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на изиск-

ванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Резултатите от изследванията показват, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения. Поради гореизложеното убедено давам своята **положителна оценка** на постигнатите резултати и приноси, представени от рецензираните по-горе изследвания, и препоръчам на научното жури да изготви доклад с предложение до факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на д.ф.н. на Константин Иванов Куцаров от Катедрата по български език при Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ на академичната длъжност ‘**професор**’ на ПУ „Паисий Хилендарски“ по област на висше образование: **2. Хуманитарни науки**; Професионално направление **2.1. Филология**; специалност: Български език (Съвременен български език).

18.03. 2024

Член на научното жури:

(проф. д.ф.н. Диана Иванова)